

Týždenná časť Tóry Vajišlach

Zapaľovanie
sviečok

	Bratislava	Galanta	Košice	Praha
Zapaľovanie	15:39	15:37	15:20	15:42
Sábies končí	16:51	16:49	16:33	16:56

NÁŠ TÝŽDEŇ

Stát' pevne

Kapitola 34 z Genezis rozpráva od začiatku do konca desivý príbeh. Dina, Jakobova dcéra – jediná židovská dcéra spomenutá v celom patriarchálnom príbehu – odchádza z bezpečia domova, aby sa vybrala „pozrieť na dcéry krajiny“. (Gen. 34:1) Znásilní a unesie ju miestny princ, syn kráľa mesta známy ako Sichem.

Jakob sa to dozvie, ale neurobí nič, kým sa jeho synovia nevrátia. Dinini bratia Šimon a Levi si okamžite uvedomia, že musia konať, aby ju zachránili. Sichema, ako syna kráľa nemožno priamo konfrontovať. Ostatní obyvatelia mesta, ak ich k tomu vyzvú, prídu brániť princa. Je to Šimon a Lévi proti mestu, dvaja proti mnohým.

Šimon a Lévi sa preto rozhodnú pre lesť a dovoľia Dine vydať sa za princa, ale mužskí obyvatelia mesta sa musia dať obrezať. V ten deň, keď boli muži z mesta oslabení zákrokom, Šimon a Lévi doň vstúpia a pobijú všetkých mužských obyvateľov.

Jakob je zhrozený z ich činov. „Uvrhli ste ma do nešťastia, lebo teraz ma obyvateľia tejto krajiny znenávidia...“ hovorí. (Gen 34:30) Čo sme teda mali robiť, pýtajú sa títo dvaja bratia. „Smel azda s našou sestrou zaobchádzať ako s pobehlicou?“ Touto rečníckou otázkou sa epizóda končí a rozprávanie sa posúva inam. Ale Jakobova hrôza z konania jeho synov sa tým nekončí. Vracia sa k nemu na smrteľnej posteli a v skutočnosti ich preklína:

„Šimon a Lévi sú bratia, ich meče sú nástroje násilia. Nech moja duša nevkróči do ich kruhu, nech sa moja sláva nespája s ich spoločenstvom, lebo v hneve povraždili mužov a v svojej roztopašnosti podrezali voly. Nech je prekliaty ich hnev, lebo bol prudký, a ich zúrivosť, lebo bola krutá. Rozptýlim ich v Jákobovi a rozprášim v Izraeli.“ (Gen 49:5-7)

Príbeh o Dine je mimoriadna časť. Zdá sa, že mu chýba akýkoľvek druh morálneho posolstva. Nikto v ňom nevyzerá dobre. Zdá sa, že hlavným zločuchom je princ Sichem. Bol to on, kto uniesol a znásilnil Dinu. Hamor, jeho otec, ho nepokarhá ani nenariadi Dinu prepustiť. Šimon a Lévi sú vinní z hrozného násilného činu. Ostatní bratia sa zapájajú do drancovania mesta. Jakob sa po celý čas javí ako pasívny. Nekoná

ani nedáva svojim synom pokyny ako konať. Zdá sa, že dokonca aj samotná Dina sa prinajlepšom previnila neopatrnosťou, keď sa vybrala do zjavne nebezpečnej štvrte.

Táto debata pokračovala a ujali sa jej dvaja z najväčších rabínov v stredoveku. Maimonides sa postavil na stranu Šimona a Leviho. Hovorí, že mali právo tak konať. Ostatní predstavitelia mesta videli, čo Sichem urobil, vedeli, že je vinný zo zločinu, a predsa ho nepostavili pred súd, ani nezachránili dievča. To, čo urobil Sichem, bol hrdelný zločin. Obyvatelia mesta sa tým, že mu poskytl úkryt, stali spoluzodpovednými. Mimochodom je to fascinujúce rozhodnutie, ktoré pripomína, že „celý Izrael je zodpovedný jeden za druhého“ a (Šavut 39a) neobmedzuje sa len na Izrael. Platí pre všetky spoločnosti. Akýkoľvek zločin, ktorý je známy a smie pokračovať, prestáva byť trestným činom len jednotlivcov a stáva sa hriechom celého spoločenstva.

Nahmanides nesúhlasí (vo svojom komentári k Gen. 34:13). Zásada kolektívnej zodpovednosti podľa neho neplatí pre nežidovské spoločnosti. Noemova zmluva vyžaduje od každej spoločnosti, aby zriadila súdy, ale to neznamená, že neúspešné stíhanie previnilca za hrdelný zločin dopadne na všetkých členov spoločnosti.

Diskusia pokračuje medzi učencami Biblie aj dnes – Meir Sternberg v svojej Poetike biblického rozprávania a rabín Elchanan Samet v svojich štúdiách o parše. Aj oni dospievajú k protichodným záverom. Sternberg tvrdí, že text kritizuje Jakoba za jeho nečinnosť a kri-

tiku jeho synov za ich činy. Samet vidí ako hlavných vinníkov Sichema a Hamora.

Obaja však poukazujú na tú pozoruhodnú skutočnosť, že text zámerne prehľbuje morálnu nejednoznačnosť odmietaním vykreslovať aj zjavných zlosynov v neprímerane negatívnom svetle. Zamyšľali sa nad hlavným previnilcom, mladým princom Sichemom. Text nám hovorí, že „Potom však celou dušou prilipol k Jakobovej dcére Dine; mladú ženu miloval a nežne sa jej prihovárал. A Sichem požiadal svojho otca Chamora: „Vezmi mi to dievča za ženu.“ (Gen. 34:3-4) Porovnaj to s opisom Amnona, syna kráľa Dávida, ktorý znásilnil svoju nevlastnú sestru Tamar. V texte sa o Amnonovi píše, že po znásilnení Tamar ju „nenávidel intenzívnu nenávisťou. V skutočnosti ju nenávidel viac, ako ju miloval. Amnon jej povedal: „Zober sa a odíď!“ (2. Samuelova 13:15). Sichem taký vôbec nie je. Zamiluje sa do Diny a chce sa s ňou oženiť. Kráľ a obyvatelia mesta ochotne prijímú požiadavku Šimona a Leviho, aby sa dali obrezať.

Text nevykresľuje nikoho z Jakobovej rodiny v pozitívnom svetle. Používa na Šimona a Leviho to isté slovo „podvod“ (34:13), ktoré už bolo predtým použité pri Jakobovi, ktorý vzal Ezauovo požehnanie, a Labanovi, ktorý nahradil Ráchel Leou.

Celkovým výsledkom je príbeh bez nenapraviteľných darebákov a nepoškvrnených hrdinov. Prečo sa potom vôbec uvádza? Príbehy sa v Tóre neobjavujú len preto, že sa stali. Tóra nie je kniha o dejinách. O niektorých najdôležitejších časových obdobiach mlčí. Nevie napríklad nič o Abrahámovom detstve alebo o tridsiatich ôsmich zo štyridsiatich rokov, ktoré Izraeliti strávili v púšti.

Tóra znamená „učenie“, „návod“, „usmernenie“. Aké poučenie chce Tóra, aby sme si vzali z tohto príbehu, v ktorom nikto nevyzerá dobre?

text pokračuje na druhej strane...

Týždenná parša

Nazov parše, „Vajišlach“, znamená „A on poslal“ a nachádza sa v Genezis 32:4.

Jakob sa po 20-ročnom pobyte v Charane vracia do Svätej zeme a posielala k Ezauovi anjelských vyslancov v nádeji na zmierenie, ale jeho poslovia hlásia, že jeho brat je na vojnovom chodníku so 400 ozbrojencami. Jakob

sa pripravuje na vojnu, modlí sa a posielala Ezauovi veľký dar (pozostávajúci zo stoviek kusov dobytku), aby si ho uzmieril.

V tú noc Jakob prevezie svoju rodinu a majetok cez rieku Jabbok; on však zostáva pozadu a stretáva anjela, ktorý stelesňuje ducha Ezaua, s ktorým zápasí až do rána. Jakob si v boji vykĺbil bedro, ale porazil nadpozemské stvorenie, ktoré mu dalo meno Izrael, čo zna-

mená „ten, ktorý víťazí nad božským“.

Jakob a Ezau sa stretnú, objímu a pobozkajú, no ich cesty sa rozídu. Jakob kúpi pozemok neďaleko Sichemu, ktorého korunný princ — nazývaný aj Sichem — unesie a znásilní Jakobovu dcéru Dinu. Dininy bratia Šimon a Levi sa pomstia za tento skutok tak, že zabijú všetkých mužských obyvateľov mesta po tom,

ako ich presvedčili k podstúpeniu obriezky a tak spôsobili ich zraniteľnosť.

Jakob cestuje ďalej. Rachel zomiera

pri pôrode svojho druhého syna Benjamina a je pochovaná v hrobe pri ceste neďaleko Betlehema. Reuben zasahuje do manželského života svojho otca. Jakob prichádza do Hebronu k svojmu otcovi Izákovi, ktorý neskôr zomiera vo veku 180 rokov.

VAJIŠLACH

chabad.org

Kútik pre filozofa

Rabín Jose povedal: Nech ti je majetok tvojho blížneho vzácny ako tvoj vlastný; Priprav sa na štúdium Tóry, pretože ju nedostaneš ako dedičstvo; A nech sú všetky tvoje skutky v záujme nebies

Nech ti je majetok tvojho blížneho vzácny ako tvoj vlastný: človek by sa mal o majetok svojich blížnych starať ako o svoj vlastný. Napríklad, ak uvidíte horieť majetok svojho priateľa, musíte mu pomôcť chrániť ho. Táto zásada je poučenie z Tóry, ktorá učí, že človek má povinnosť vrátiť stratené veci ich právoplatným majiteľom. Z toho vyplýva všeobecná zásada, že človek má zodpovednosť za majetok svojho priateľa.

Priprav sa na štúdium Tóry, pretože ju nedostaneš ako dedičstvo: hoci Tóra môže byť istým spôsobom „dedičstvom“ židovského národa, nezískava sa automaticky, ako je to v prípade dedičstva.

Pirkej Avot 2:11

To, že tvoj otec alebo dnes tvoja matka boli znalcom Tóry, neznamená, že sa ním staneš aj ty. Človek musí pracovať s Tórou a hnať sa do jej štúdia.

Toto tvrdenie je zároveň vyhranením sa voči pojmu osud. Človek sa nenarodí „predurčený“ na to, aby bol znalcom Tóry či niečim iným. Človek skôr pracuje na formovaní svojej budúcnosti; musí sa pripraviť na všetko, čo bude v živote robiť. V prvom rade sa musí pripraviť na štúdium Tóry.

A všetko, čo človek robí, má viesť k zlepšeniu jeho vzťahu k B-hu a jeho mravného charakteru.

Sefaria.org

Stáť pevne

Andrew Schmookler vytvoril dôležitý myšlienkový experiment známy ako podobenstvo o kmeňoch. Predstavte si skupinu kmeňov žijúcich blízko seba. Všetci si vyberajú cestu mieru okrem jedného, ktorý je ochotný použiť násilie na dosiahnutie svojich cieľov. Čo sa stane s kmeňmi usilujúcimi o mier? Jeden porazí a zničí. Druhý dobyjú a podrobujú. Tretí uteká na nejaké vzdialené a neprístupné miesto. Ak sa štvrtý snaží brániť, tiež sa bude musieť uchýliť k násiliu. „Irániou je, že úspešná obrana pred agresorom maximalizujúcim moc vyžaduje, aby sa brániaca spoločnosť viac podobala na spoločnosť, ktorá ju ohrozuje. Silu možno zastaviť iba silou.“

Inými slovami, existujú štyri možné výsledky: [1] zničenie, [2] podrobenie, [3] stiahnutie sa a [4] napodobňovanie. „V každom z týchto výsledkov sú spôsoby moci rozložené v celom systéme. Toto je podobenstvo o kmeňoch.“ Pripomeňme, že všetky kmene okrem jedného hľadajú mier a netúžia mať moc nad svojimi susedmi. Napriek tomu, ak sa v regióne objaví jeden násilný kmeň, násilie nakoniec prevládne bez ohľadu na spôsob reakcie, ktorý si ostatné kmene zvolia. To je tragédia ľudského života.

Keď som v lete 2014 písal túto esej, Izrael viedol tvrdé boje s Hamasom v Gaze, počas ktorých zomrelo veľa ľudí. Štát Izrael nemal žiadne želanie zapojiť sa do tohto druhu vojny rovnako, ako ho nemal náš predok Jakob. Počas vojenskej operácie som sa pristihol, ako si pripomínam slová z našej parše o Jakobových pocitoch pred stretnutím s Ezauom: „Jakoba prepadol veľký strach a úzkosť“ (Gen. 32:8), o čom mudrci povedali: „Boj sa, že by ho mohli zabiť, sužuje sa, že by musel zabíjať.“ Príbeh Diny nám nehovorí, že Jakob alebo Šimon a Levi mali pravdu, ale skôr vraví to, že môžu nastať situácie, v ktorých neexistuje správny postup; kde čokoľvek spravíte, je zlé; kde každá možnosť bude zahŕňať opustenie nejakej morálnej zásady.

Schmookler poukazuje presne na to, že „moc je ako náказа, choroba, ktorá keď sa raz objaví, sa postupne ale nezadržateľne stane univerzálnou v systéme navzájom súťažiacich spoločností“. Sichemov jediný násilný čin voči Dine prinútil dvoch Jakubových synov k násilnej odvete a nakoniec boli všetci buď nakazení alebo mŕtvi. O morálnej hĺbke Tóry svedčí, že pred nami neskrýva túto hroznú pravdu tým, že jednu stranu zobrazuje ako vinnú a druhú ako nevinnú.

Násilie nás všetkých poškvrní. Bolo tomu tak vtedy, je tomu i teraz.

Rabbi Jonathan Sacks,
rabbisacks.org